

En flicka vårdades enligt 3 § LVU. Fråga bl.a. om det fanns förutsättningar för nämnden att låta vården upphöra kort tid efter att flickan avvikit från det behandlingshem där hon var placerad

---

I en anmälan till JO framförde Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd (socialdelegerade) i Stockholms kommun klagomål mot Vuxennämnden i Valdemarsviks kommun bl.a. angående handläggningen av ett LVU-ärende rörande AA, född 1985. Nämnden anförde huvudsakligen följande.

Under hösten 2002 kontaktade AA:s mor, BB, Utredningssektionen (barn och ungdom) vid Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning. BB, som tillfälligt vistades hos sin syster i Hässelby-Vällingby stadsdel, framförde att hon hade fått kännedom om att AA befann sig i en riskfylld miljö och att hon använde narkotika. BB berättade också att AA tidigare hade varit placerad på behandlingshem i Valdemarsviks kommun.

I anledning av BB:s uppgifter tog gruppledaren CC, Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning, kontakt med vuxenförvaltningen i Valdemarsviks kommun och talade härvid med en socialsekreterare som hade handlagt ärendet rörande AA. Det framkom att AA hade varit placerad vid två tillfällen, dels vid Valstadskollektivet, dels vid Hasselakollektivet. Socialsekreteraren uppgav att AA hade rymt från Hasselakollektivet i juni 2002 och att hon då vårdades med stöd av LVU. I augusti 2002 hade Vuxennämnden i Valdemarsviks kommun fattat beslut om att LVU-vården skulle upphöra. Det framkom också att Valdemarsviks kommun inte hade haft någon kontakt med AA personligen efter hennes rymning. AA:s pojkvän hade vid några tillfällen haft telefonkontakt med handläggare i Valdemarsvik. Pojkvännen hade framfört att det inte var några problem och att AA mådde bra. På fråga från CC bekräftade handläggaren att socialtjänsten i Valdemarsvik hade kännedom om att AA missbrukade.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd saknade tidigare kännedom om AA och hennes familj. Den bedömning som inledningsvis gjordes var att det förelåg många oklarheter avseende grunderna för LVU-vårdens upphörande. Det bedömdes också som anmärkningsvärt att erforderlig uppföljning inte – såvitt framkommit vid samtal med Valdemarsviks kommun – hade förekommit. Den 17 oktober 2002

skickades en anmälan enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till Valdemarsviks kommun.

I ett brev den 11 november 2002, ställt till Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning (Utredningssektionen) anförde förvaltningschefen DD, Valdemarsviks kommun, följande.

Ni har till Valdemarsviks kommun skickat en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL. Anmälan gäller AA.

Som Ni skriver i anmälan så har AA varit föremål för LVU-vård och denna vård upphörde 2002-08-14. AA var placerad enl. LVU på Hassela/Bäckaräng men avvek därifrån den 10 juni 2002. Vuxenförvaltningen efterlyste AA men hade inte någon kontakt med henne innan LVU upphörde den 14 augusti.

Anledningen till att LVU-vården upphörde var att vuxenförvaltningen inte fick några rapporter om att AA missbrukade narkotika eller gjorde några kriminella handlingar. När vi samtalade med AA:s moder BB och AA:s mormor, så tyckte de att LVU-vården skulle upphöra eftersom de inte tyckte LVU-vården var till någon hjälp för AA. AA hade även under tiden kontakter med sin moder och sin mormor och utifrån de kontakterna så såg inte modern eller mormodern någon anledning till att LVU-vården skulle fortsätta och de var inte då oroliga för AA:s hälsa och utveckling.

Vuxenförvaltningen i Valdemarsvik har inte haft någon kontakt med AA sedan den 10 juni 2002 och ärendet är avslutat den 14 augusti. AA:s moder som är vårdnadshavare för AA bor i Stockholm och naturligtvis så skall AA vid behov av stöd och hjälp vända sig till den kommun där vårdnadshavaren är skriven.

AA skrevs in vid Maria Ungdom den 7 november 2002. Det framkom vidare att AA tiden innan hade vistats i Valdemarsviks kommun och där tagit kontakt med socialtjänsten i syfte att söka hjälp för sina missbruksproblem. Enligt personal vid Maria Ungdom hade AA blivit skjutsad upp till Stockholm och Maria Ungdom av en fältassistent i Valdemarsviks kommun.

Från Maria Ungdom lämnades uppgifter om att AA hade missbrukat amfetamin sedan 14 års ålder och att hon hade injicerat sedan hon var 16 år. De tre senaste månaderna hade hon, enligt egen uppgift, injicerat dagligen. Amfetamin hade varit huvuddrog men missbruk av cannabis, kokain och även heroin hade förekommit. AA hade också använt Rohypnol.

Vad gällde AA:s bakgrund kunde nämnas att fadern vistades på Karsudden och att modern var bostadslös och vid tiden för anmälan till JO erhöll hon en behandlingsinsats i form av placering vid Krinolinen för sina missbruksproblem. Enligt de senaste uppgifterna hade modern avvikit från Krinolinen.

Ordföranden för Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade den 15 november 2002 att omedelbart omhänderta AA. Anledningen härtill var att det vid samtal med Maria Ungdom hade framkommit att AA vid flera tillfällen de föregående dagarna hade "varit på väg" från den pågående behandlingen. Bedömningen gjordes att det förelåg en allvarlig risk för hennes hälsa och utveckling. Innan verkställighet kunde ske avvek emellertid AA. Den 18 november 2002 kom det till socialtjänstens kännedom att AA, efter att ha tagit en överdos, åter var inlagd på

Maria Ungdom. AA skulle den 22 november 2002 skrivas in vid ett behandlingshem.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd bedömde att Valdemarsviks kommun hade visat allvarliga brister i handläggningen av aktuellt ärende. Nämnden önskade särskilt JO:s uttalande vad gällde socialtjänstens uppföljningsansvar avseende missbrukande ungdomar som avviker från en behandling. Enligt nämndens bedömning hade Valdemarsviks kommuns underlåtenhet avseende uppföljning resulterat i att AA:s allvarliga missbruk hade kunnat pågå och accelerera under flera månader. Nämnden fann det också anmärkningsvärt att LVU-vården hade upphört utan att socialtjänsten hade vinnlagt sig om att göra en bedömning av AA:s situation och tillstånd.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anmodades att inkomma med utredning och yttrande över vad som hade framförts i Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnds anmälan till JO. Länsstyrelsen remitterade ärendet till Vuxennämnden i Valdemarsviks kommun samt tog del av allt aktmaterial i ärendet. I sitt remissvar – undertecknat av socialdirektören EE och socialkonsulenten FF – anförde länsstyrelsen följande.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Av socialnämndens yttrande framgår bland annat

”...AA var bosatt hos sin styvfader, GG, i Norrtälje fram till december 2001. Sedan GG anhållits av polisen efter en serie inbrott ordnade Norrtälje kommun en jourplacering till AA, vilken hon vägrade att acceptera. AA åkte i stället till sin två år äldre syster HH som bor i Valdemarsvik. AA var när hon kom till sin syster i dåligt skick eftersom hon missbrukat narkotika och 020110 placerades AA enligt SoL av Valdemarsviks vuxennämnd på Valstadskollektivet. AA trivdes bra, men avvek trots detta 020118. AA kom tillbaka till sin syster i Valdemarsvik fyra dagar senare och hon medgav då att hon brukat narkotika. Efter detta så fattade vuxennämndens ordförande beslut om ett omedelbart omhändertagande och AA återfördes till Valstadskollektivet. Länsrätten fattade beslut om fortsatt vård jämlikt LVU 020228.

AA avvek från Valstadskollektivet 020330. AA kontaktade socialtjänsten i Valdemarsvik 020402 och AA åkte samma dag till Sundsvall för en extern placering genom Valstadskollektivet. 020417 avvek åter AA från sin placering men 020502 hämtades AA i Valdemarsvik och vuxennämnden i Valdemarsvik omplacerade henne till Hassela/Bäckaräng. Den 10 juni avvek AA därifrån.

Vuxennämnden efterlyste AA men hade inte någon kontakt med henne personligen innan LVU-vården upphävdes av vuxennämnden 020814. AA hade däremot under perioden 10 juni till 14 augusti kontakt med sin familj, mamma, mormor, styvfader och system som vidarebefordrade information till socialtjänsten i Valdemarsvik. Det som framkom i de kontakterna med familjen var att AA vistades i Stockholm hos sin pojkvän som ordnat både bostad och arbete. Enligt uppgifter från modern och mormor som båda bodde i Stockholm så förekom inte något drogmisbruk hos AA, däremot så mårde hon mycket dåligt av att hålla sig gömd. Mormodern samt modern som är AA:s vårdnadshavare berättade för socialtjänsten i Valdemarsvik att AA inte under några omständigheter ville tillbaka till Hassela och både mormodern och modern framförde önskemål till socialtjänsten om att LVU-vården skulle upphöra. Utifrån dessa uppgifter så upphävdes LVU-vården 020814.

021021 får vuxenförvaltningen en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL från Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning. I anmälan står det att det kommit till stadsdelsnämndens kännedom att AA utsätter sin hälsa och utveckling för allvarlig fara genom missbruk. AA:s moder BB hade kontaktat utredningssektionen i Hässelby-Vällingby och framfört detta till dem. Vuxenförvaltningen i Valdemarsvik hade vid detta tillfälle inte haft kontakt med AA sedan hon avvek från Hassela den 10 juni och ärendet avslutades när LVU upphörde den 14 augusti. Eftersom modern tillhör Hässelby-Vällingby och hon sökt hjälp där så ansåg vuxennämnden att det är den kommunen som vid detta tillfälle skall utreda AA:s behov av hjälp.

021107 kom AA till sin syster HH som bor i Valdemarsvik. Meningen med AA:s besök i Valdemarsvik var att hon som hastigast skulle hälsa på sin syster för att sedan åka vidare till Västervik. HH har mycket kontakt med en av socialsekreterarna inom vuxenförvaltningen och när AA dyker upp hos sin syster så är socialsekreteraren hos HH. I anmälan till länsstyrelsen (*rätteligen JO; min anm.*) står det att AA varit i kontakt med socialtjänsten i Valdemarsvik i syfte att söka hjälp för sina missbruksproblem. Detta är inte korrekt utan det var en slump att socialsekreteraren träffar AA när hon kommer till Valdemarsvik.

Socialsekreteraren gör en bedömning att AA är i stort behov av vård och samtalar med AA om detta. Efter viss övertalning så går AA med på att vuxenförvaltningens fältassistent åker med AA till Maria Ungdom i Stockholm, där AA också skrivs in samma dag. De närmaste dagarna efter detta så har vuxenförvaltningen i Valdemarsvik vissa diskussioner med Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning och utan att komma fram till en gemensam lösning så får Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning utreda AA:s behov av stöd och hjälp eftersom AA:s moder som är vårdnadshavare tillhör Hässelby-Vällingbys stadsdel...”

LÄNSSTYRELSENS BEDÖMNING

Socialnämnden kan när som helst ta ställning till huruvida vård med stöd av LVU ska upphöra. Initiativet till en utredning kan tas av socialnämnden eller efter begäran från vårdnadshavaren eller den unge. I ett sådant fall ska utredningen fokuseras på den unges aktuella situation och speglas mot den vårdplan som finns i ärendet. När ett barn eller ungdom vårdas på grund av eget beteende (3 § LVU) fordras för vårdens upphörande att det skadliga beteendet upphört och att det förhållandet kan bedömas som stabilt. Det krävs vidare också att den unges vårdbehov upphört.

Av journalanteckningarna i ärendet framgår att AA, efter att i juni 2002 avvikit från behandlingshemmet, vistades hos pojkvännen i Stockholm och att hon förmedlade information till socialtjänsten genom sin familj. Pojkvännen har under juli månad haft kontakter med behandlingshemmet och meddelat att AA hade arbete och var självförsörjande. Enligt familjens information till nämnden förekom det inget drogmisbruk men AA mätte dåligt av att hålla sig gömd och ville inte på några villkor tillbaka till Hassela/Bäckerängen. Familjen framförde därför till nämnden önskemål om att LVU-vården skulle upphöra. Med hänvisning till vårdnadshavarens begäran om att vården skulle upphöra inledde nämnden i augusti 2002 en utredning.

Länsstyrelsens mening är att det finns brister och frågetecken rörande den utredning som låg till grund för Vuxennämndens i Valdemarsvik beslut att LVU-vården för AA skulle upphöra. Även om nämnden fått uppgifter från mamma och mormor om att det inte förekom något missbruk borde nämnden, mot bakgrund av familjens omfattande sociala problematik, *faktiskt* ha förvissat sig om detta. Mot bakgrund av AA:s behov av kvalificerad vård och att hon avvikit från behandlingshemmen ett antal gånger borde nämnden gjort bedömningen att ett vårdbehov kvarstod. Enligt Länsstyrelsens mening hade alltför kort tid gått sedan AA avvikit för att nämnden skulle kunna göra den bedömningen att hennes förhållanden hade förbättrats.

Länsstyrelsen anser också att det ligger i placeringskommunens ansvar att avsluta ärendet på ett lämpligt sätt. I ansvaret ligger att förvissa sig om att den unges ursprungliga vårdbehov är tillgodosett och om att inte fortsätta vården. I det fall

vården upphävs har nämnden ansvar för insatser som kan bli aktuella i samband därmed.

Sammanfattningsvis finner Länsstyrelsen i likhet med Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd att LVU-vården upphört utan att Vuxennämnden vinnlagt sig om att göra en bedömning av AA:s situation och tillstånd.

Vuxennämnden i Valdemarsviks kommun samt Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd i Stockholms kommun bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Från vuxenförvaltningen i Valdemarsviks kommun infordrades den utredning som låg till grund för beslutet den 14 augusti 2002 att LVU-vården rörande AA skulle upphöra.

I ett beslut den 22 juni 2004 anförde *JO André* följande.

Frågan om LVU-vårdens upphörande

Vård enligt LVU skall beslutas bl.a. om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (3 § LVU).

Av 21 § LVU framgår att socialnämnden skall besluta att vård med stöd av LVU skall upphöra när den inte längre behövs. När den unge vårdas på grund av sitt eget beteende, dvs. enligt 3 § LVU, fordras för vårdens upphörande att det skadliga beteendet har upphört och att det förhållandet kan bedömas som stabilt. Vidare krävs att den unges vårdbehov har upphört.

I förarbetena till 5 § i tidigare gällande LVU (1980:621), som motsvarar 21 § i den nu gällande lagen, anfördes bl.a. att socialnämnden vid prövningen i regel borde i närvaro av den unge själv undersöka möjligheten att avsluta vården med stöd av LVU (se prop. 1979/80:1, del C, s. 23 och 101 f.). Vidare anfördes att socialnämnden skulle förklara vård med stöd av lagen avslutad så snart det inte längre fanns behov att utöva de särskilda befogenheter som lagen gav nämnden. Om det visade sig att fortsatt vård kunde ges i frivilliga former eller att behov av fortsatt vård inte förelåg skulle nämnden förklara vården avslutad.

AA avvek den 10 juni 2002 från Hassela/Bäckaräng där hon vårdades med stöd av LVU. Hon kunde trots efterlysning inte återfinnas. I en sådan situation aktualiseras frågan om vården skall upphöra eftersom det inte längre kan konstateras om det fortfarande föreligger ett vårdbehov eller om vården skall fortgå tills man kan konstatera att behovet verkligen har upphört.

Både lagtextens formulering, att vården skall upphöra när den inte längre behövs, och uttalandena i propositionen tycks ge vid handen att vården skall pågå till dess nämnden verkligen kan konstatera att det inte längre finns något behov av den. Enligt min uppfattning är dock inte uttalandena i propositionen utan vidare tillämpliga vid bedömningen av ett fall som det förevarande. Lagstiftaren har rimligtvis inte tänkt sig möjligheten att den unge under pågående LVU-vård skall

försvinna så att det inte längre kan prövas om vårdbehov alltjämt föreligger. Den inledningsvis formulerade frågeställningen om förutsättningarna för vårdens upphörande får alltså sägas vara oreglerad för det fall att man av någon orsak inte kan utreda det kvarstående vårdbehovet. Nämndens beslut får i stället betraktas utifrån mera allmänna lämplighetssynpunkter (jfr JO:s ämbetsberättelse 1991/92 s. 266).

Av handlingarna framgår att AA var i dåligt skick efter en längre tids narkotikamissbruk när hon den 10 januari 2002 placerades med stöd av socialtjänstlagen. Den 22 januari 2002 fattades beslut om att omedelbart omhänderta AA med stöd av 6 § LVU. Hon hade då samma dag medgett att hon både hade brukat och sålt narkotika under de fyra dagar som hon hade varit avviken. Under den relativt korta tid som AA vårdades med stöd av LVU avvek hon, understödd av sin pojkvän, fyra gånger. När nämnden den 14 augusti 2002 beslutade att LVU-vården skulle upphöra hade det gått två månader sedan AA senast hade avvikit. Under den perioden hade förvaltningen inte haft någon personlig kontakt med AA utan endast med AA:s mor, mormor och pojkvän.

Detta innebär att den utredning som låg till grund för nämndens beslut att LVU-vården skulle upphöra helt baserades på andrahandsuppgifter såvitt avsåg AA:s förhållanden efter rymningen den 10 juni 2002. Underlaget för nämndens beslut kan därför självfallet ifrågasättas. AA:s missbruksproblematik var av allvarligt slag och hon hade vårdats en förhållandevis kort tid. På grund av de upprepade rymningarna hade vården inte heller varit sammanhängande. Uppgifterna som AA:s anhöriga lämnat om förhållandena efter rymningen den 10 juni 2002 borde, bl.a. med beaktande av familjens sociala problematik, ha värderats med stor försiktighet. Enligt min bedömning var omständigheterna vid den aktuella tidpunkten sådana att nämnden borde ha insett att AA:s behov av vård enligt LVU kvarstod. Det förelåg således inte förutsättningar för nämnden att besluta om att LVU-vården skulle upphöra.

Här kan tilläggas att det inte kan uteslutas att saken vid en senare tidpunkt hade fått bedömas annorlunda om AA hade fortsatt att hålla sig undan. I förevarande fall hade det dock förflutit alltför kort tid efter att hon hade avvikit för att det skulle kunna antas att hennes förhållanden hade förbättrats i någon större utsträckning.

Jag vill i detta sammanhang också anföra följande.

Enligt 39 § LVU skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare i mål och ärenden angående bl.a. upphörande av vård enligt 21 § LVU, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. I ärenden hos socialnämnd förordnas offentligt biträde av länsrätten. Socialnämnden har skyldighet att anmäla behov av offentligt biträde även om någon ansökan inte har gjorts.

Jag anser att förhållandena i detta fall var sådana att det hade varit lämpligt att ett offentligt biträde hade förordnats för AA, även om ett sådant biträde utan fullmakt

från henne inte helt skulle ha kunnat fylla funktionen att tillvarata hennes intressen (jfr även här JO:s ämbetsberättelse 1991/92 s. 266). Vuxennämnden borde således ha anmält till länsrätten att det fanns behov av offentligt biträde.

Frågan om ansvar för uppföljning

I den utredning som låg till grund för beslutet att låta LVU-vården upphöra berörs inte frågan om en uppföljning av ärendet. Av handlingarna framgår att vuxennämnden avslutade ärendet den 14 augusti 2002, dvs. samma dag som beslutet om vårdens upphörande fattades. Nämnden ansåg uppenbarligen inte att den hade något uppföljningsansvar beträffande vården av AA.

Enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) svarar varje kommun för socialtjänsten inom sitt område. Kommunen har enligt 2 kap. 2 § SoL det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

Av 16 kap. 1 § SoL följer att ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd beträffande en enskild person kan flyttas över till en annan nämnd, om denna nämnd samtycker till det.

Bestämmelserna i 2 kap. 1 och 2 §§ SoL innebär att socialnämnden i den kommun där den enskilde befinner sig när hjälpbehovet uppkommer är behörig och skyldig att vidta erforderliga åtgärder. Denna behörighet får anses bestå så länge hjälpbehovet föreligger, oavsett om den hjälpbehövande finns kvar i kommunen (se bl.a. RÅ 1989 ref. 50 och RÅ 1991 ref. 89).

Under tiden den 22 januari t.o.m. den 14 augusti 2002 vårdades AA med stöd av 3 § LVU på grund av sina allvarliga drogproblem. Det var Vuxennämnden i Valdemarsviks kommun som var ansvarig för vården. Såvitt framgår av handlingarna vistades AA hos pojkvännen i Stockholm efter det att hon hade avvikit från Hassela/Bäckaräng den 10 juni 2002. Nämnden borde efter det att den hade beslutat om att LVU-vården skulle upphöra aktivt ha följt upp AA:s förhållanden och utrett vilket behov av stöd hon kunde ha samt ha sett till att hon fick den hjälp hon behövde, eventuellt genom att ärendet hade flyttats över till Stockholms kommun i den ordning som stadgas i 16 kap. 1 § SoL. Ärendet borde således inte ha avslutats på det sätt som här skedde.

Sammanfattningsvis förtjänar vuxennämnden kritik såväl för beslutet om vårdens upphörande som för underlåtenheten att göra en uppföljning av AA:s förhållanden. De brister som har konstaterats är allvarliga.